

Det går ikke altid så galt som præsten prædiker.

Efter en lang og tungsindig periode og efter stopfodring med dystre forudsigelser og pessimistiske prognoser oplever danske arkitekter igen fremgang og aktivitet.

Bedst som man har troet, at behovet for nybyggeri næsten er dækket, at den offentlige sektor har fået, hvad den kan tilkomme af skoler og administrationsbygninger, at der er boliger nok til en befolkning, der snart har nået et mætningspunkt for lovformelige eller papirløse skilsmisser, så sker der alligevel noget.

Erhvervslivet bygger som aldrig før.

Byfornyelsen, som man i mange år har talt så meget om og gjort så lidt ved, er blevet til alvor.

Byggeeksporten er kommet godt i gang efter lange forberedelser og dyre lærepenge.

Nye niches har åbnet sig, og særlige opgaver på det kulturelle og miljømæssige område er blevet aktuelle.

Det har vist sig, at det ikke bare gælder om at opfylde et prognosebestemt byggebehov, men at det er nødvendigt økonomisk, socialt og kulturelt til stadighed at forny, forbedre og a'jourføre vore fysiske omgivelser.

Der er blandt arkitekterne glædelige tegn på den forbedrede situation.

Unge, nyudsprungne afgangere kan igen få arbejde på tegnestuerne. Arkitektskolernes studerende kan påny komme i sommerpraksis og dermed få en begyndende indsigt i den virkelighed, som de længe har savnet.

Uden gensidig inspiration bliver skolerne lukkede, sekteriske og stildyrkende og tegnestuerne for tilbøjelige til kun at gøre det, de skal i stedet for at kæmpe for det, de gerne vil.

Interessen for arkitektur - den brede folkelige interesse, der starter ved græsrodderne, skabes og stabiliseres gennem et ihærdigt og direkte samarbejde mellem arkitekten og bygherren. Det skete i 50'erne og såmænd også i de udskældte og alt for ensidigt bedømte 60'ere. Dette samarbejde kommer smukt og klart til udtryk i nye enfamiliehuse, som atter er blevet en arkitektopgave efter 20 års forsømmelser og opgivende holdning fra arkitekternes side.

Samarbejdet omkring et enfamiliehus er direkte og overskueligt og resultatet hurtigt synligt. Her udvikles unge arkitekter, og her grundlægges fornemmelsen for helhed og sammenhæng.

Det er godt at have travlt; men det er absurd at have travlt med at lave dårlige huse. Efterhånden har man da også erkendt, at der ikke kan laves ordentlige huse uden gode arkitekter. Denne dyrekøbte erfaring er sevet ind.

Selv totalentreprenørerne (er der efterhånden en entreprenør, der ikke er total?) har opdaget at den tidligere vulgære form, der blot gik ud på fast pris, rekordtid, skrabet byggeri og minimal arkitektbistand, er passé.

Byggeri og beskæftigelse er fundamentet for arkitekternes arbejde; men det er kun den ene side af sagen. Bygningskunst og kvalitet er den anden, og det er på dette sidste område, at træprisen har sin opgave. Den er et barometer for den arkitektoniske sundhedstilstand i den til enhver tid værende byggeaktivitet. Vi skal påskønne og animere til god arkitektur.

Selv om vi er nogle, der ikke bryder os om det post-modernistiske postyr, denne ensidige focuseren på facadebilledet, de knækkede søjler, tempelgavlne og den aksefaste opdeling af stort og småt, kan det ikke benægtes, at dette amerikansk opfundne medieflop og kommercielle P-R nummer har skabt opmærksomhed om arkitekturen som kunstart. Den danske Post Modernisme har da også hidtil været beskeden og stilfærdig, lidt romantisk sværmeri omkring historiske symboler eller signaler, som man siger på nudansk. I virkeligheden blot et alibi for at sætte en tankestreg ved en hoveddør.

Den danske mentalitet, og den sunde fornuft sætter forhåbentlig grænser for hvor langt, danskerne vil følge de internationale sensationslystne stilfabrikanter.

Konsekvenserne af deres nyeste tiltag kan opleves i USA, både i de nyhedshungrende magasiner og i skala - 1:1. Forbillederne står der, bygget af idolerne, Johnson, Graves, More o.s.v. og jeg må sige, at det er usandsynligt, at disse bombastiske forkyndelser, denne opblæste monumentalisme, disse forstenede akser, der bringer tankerne tilbage til Nazismens paradeanlæg i førkrigstidens Berlin, kan tale ret længe til nutidens levende og demokratisk indstillede arkitekter.

Det er fejlagtigt at tro, at man kan sætte sig ned og lave en bygning i en forudvalgt stilart, hvad enten det drejer sig om klassicisme eller post-modernisme.

Stil er noget man konstaterer, efterrationaliserer. Stil er en følge, aldrig en forudsætning. Processen i sig selv, arbejdet med at få det vældige kompleks af problemer til at gå op i en helhed er det skabende. Som i al kunst, er det kampen, det drejer sig om. Den kæmpes i ydmyghed med glæde og slid. Resultatet er en følge.

Hvornår er et hus så godt og smukt?

Det kan vi ikke altid enes om.

Men vi kan blive enige om, at visse huse giver større oplevelse end andre.

Hvorfor?

Jeg tror, at det afgørende er sammenhængen mellem indhold og form. I et kunstværk er disse to elementer uadskillelige. Når vi når sammensmeltningen, når indhold er form, og form er indhold, står vi over for et stærkt bygningsværk. Arkitekten har noget at sige, og han evner at udtrykke sig.

Man kan gribe en form, prøve at arbejde i en stil; men uden indholdets motiverende følgeskab bliver formen et postulat og stilen en modesag.

I Inger og Johannes Exners huse oplever vi denne sammenhæng eller helhed som et resultat af et kompromisløs, kunstnerisk arbejde, uden skelen til pænhed eller grimhed i gængs forstand.

De arbejder fra bunden, og deres bygninger fremstår selvstændige og originale hver gang.

Deres arbejdsområde er kirker og kirkelige bygninger samt restaureringer - eller som Exner ynder at sige, bygningspleje - af højt skattede nationale bygningsværker.

Der er tale om privilegerede arkitekter med gode bygherrer, som i fællesskab må dele æren. Men sådan er det altid: Uden en god byggherre, intet godt hus.

Og en god byggherre er krævende og engageret.

Det bekræftes således ved denne lejlighed, at de kirkebyggende menighedsråd er en af bastionerne for virkeliggørelse af god dansk arkitektur.

Dermed er ikke sagt, at disse byggeglade menighedsråd er let håndterlige, mere forstående endside taknemmelige, fordi de arbejder med gode arkitekter. De kan såmænd være både besværlige, intrigante og småtskårne - Men de har en afgørende karakteristisk fordel: De vil se arkitektur, og de trækker sjældent grænser for arkitektens kunstneriske indsats. Her får arkitekten lov at kæmpe i skuffelse og glæde direkte sammen med sin byggherre, uden koordinerende mellemmand og endnu uden totalentreprisernes uheldige, men velkendte arkitektoniske bivirkninger.

Inger og Johannes Exner har bygget mange kirker. De er meget viden-
dende om historiens kirkerum, hvor de ofte henter inspiration.
De har stærke holdninger og er på krop og sjæl fortrolige med den
protestantiske liturgi. Deres kirkerum er intime, for det meste
kvadratiske og tætsluttede omkring forkyndelsen.
De ønsker præsten ned på gulvet, midt i menigheden og ingen mani-
festationer af autoritative forhold.

Exnerne er aldrig banale, og de bruger ikke kirkens symboler fra-
seagtigt. Der er altid en logisk forbindelse fra den store form
til de mindste detaljer. Deres kirkerum er helstøbte rumlige kom-
positioner af flader og lys, materialer og farver. De elsker at
dekorere, de gør det ofte selv, og opnår derved, at udsmykningerne
smukt smelter sammen med arkitekturen. Intet er klistret på bagef-
ter, intet kan undværes, intet tilføjes, kunstværket er en helhed
og færdigt.

Deres resultater er altid overraskende, aldrig forudsigelige.

Træpriskomitéen har ikke kunnet undgå at beundre dette mod i hele
den Exnerske fremfærd. Der findes næppe arkitekter i dette land,
der i lignende grad har udfordret håndværket med detailrigdom og
eksperimenter i murværk og tømmerkonstruktioner. De er i sandhed
med til at ruske op og vedligeholde de gode gamle håndværksfag.

Vi synes at Opstandelseskirken i Albertslund er et højdepunkt i
karriéren. Og også i ny dansk kirkearkitektur. Det er jo umiddel-
bart en mærkelig bygning, dristig, besynderlig, næsten ruinøs, men
alligevel smuk og beskeden i sit ydre.

I sit indre åbenbarer kirken sig som en poetisk leg med lys og
skygger, med farver og materialer og med en vidunderlig afvekslen-
de rummelighed.

Planen i dette hus er forbavsende ligetil. Som i al anden god ar-
kitektur er alt det komplicerede suverænt bragt på plads i en enkel
og selvfølgelig helhed. Og det er netop det sværeste af alt.

Ligesom man i Århus er stolt af musikhuset, i Holstebro af kunstmu-
seet, i Ålborg af medborgerhuset - således bør Albertslund være
stolt af opstandelseskirken. God arkitektur giver kommunal prestige.

Det er dejligt, at alle tilstedeværende i dag kan få syn for sagen.
Kvitteringen for træprisen står her.

Alligevel vil vi gerne omtale et par andre af de nyeste opgaver - de ældre kirker, Hald Ege, Nørrelandskkirken i Holstebro. Præstebro kirke, Islev kirke, Gug kirke, Nr. Uttrup og Sædden kirker må vi ufortjent springe over, ligesom man må gå i knæ ved tanken om at beskrive Koldinghus.

Trinitatis sognehus er overkommeligt, det hører til de mindre opgaver, men det har en umådelig vigtig strategisk beliggenhed nær Rundetårn og Trinitatis kirke, mellem Købmagergade og Pilestræde. Denne lille bygning er blevet en stemningsfuld gevinst for et elsket bybillede, der ellers var blevet hårdt angrebet af en prangende og ufølsom kontorblok.

Sognehuset klarer sig fint i den vanskelige situation, det fuldender indramningen af den gamle plads, dækker for giganten i Pilestræde og hævder sig karakterfuldt med smukt håndværk og utraditionel facadebehandling. Bygningen er ikke nostalgisk, men den harmonerer med den gamle arkitektur og giver et godt svar på Chr. d. 4's æstetisk suveræne murværksbehandling.

I Århus, hvor vi skønner på Exner-parrets tilstedeværelse, har vi fra familiens side lige oplevet en nærmest chokerende restaurering af en gammel Bispegaard, bygget af arkitekten G. L. Martens i 1857. Som led i restaureringen har arkitekterne på loftet under sadeltaget ombygget et skummelt, mørkt rum til en lysglitrende orientalsk hule.

På tagryggen er der bygget en lanterne af glas, som opfanger dagslyset og sender det via en reflekterende skakt ned i rummet. Lyset reflekteres videre fra rummets smukt afrundede vægge, der er tapetseret med sølvpapir, og det hele opfattes som en glitrende, tredimensionel skulptur.

Sammen med en dygtig malermester har de to arkitekter i en måned på stedet krammet, glattet og klistret de hundredvis af meter staniol. Med enkle midler har de skabt en rumlig udsmykning, en stregkomposition af blankt og krøllet sølvpapir, der minder om plantevækster og bølgeslag.

Der er ingen grund til mere forklaring. I er enere- og toere i arkitekturens verden.

I er selvfølgeligelige modtagere af træprisen.